

СЕКЦІЯ 6 ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

КОНЦЕПЦІЯ «ПОСТПРАВДИ» ТА ОСОБИСТІТЬ

THE CONCEPT OF "POST-TRUTH" AND ITS INFLUENCE ON PERSONALITY

У статті розглядається концепція «постправди» та як «постправда» впливає на особистість. Концепція «постправди» має велику актуальність, оскільки її вплив на політичні процеси у світі стає все більш помітним. Переповнення інформації та соціальних медіа створює унікальне середовище, у якому факти та істини можна ігнорувати на користь спотворених або помилкових тверджень. Концепція «постправди» є актуальною темою для наукових досліджень, оскільки вона описує ситуацію, коли емоції та особисті думки важливіші, ніж факти та об'єктивні дані, під час прийняття рішень та формування громадської думки. «Постправда» проявляється у сучасній політиці шляхом розповсюдження помилкових тверджень та маніпуляцій із громадською думкою.

Психологічні механізми, що лежать в основі «постправди», включають тенденцію, коли люди підтверджують свої ідеї та спотворюють факти, а також схильні до впливу емоцій та суб'єктивних оцінок на прийняття рішень. Вплив «постправди» на громадську думку та політичні рішення може бути важливим, особливо в ситуаціях, коли низька грамотність чи політична пасивність сприяють вірі людей у помилкові новини.

Для боротьби з маніпуляцією та помилковими твердженнями в політиці необхідне формування критичного мислення громадян, а також забезпечення доступу до надійної та об'єктивної інформації. Важливо також вести відкритий діалог із різними соціальними групами, щоб зменшити вплив групових забобів на формування громадської думки. Подальші дослідження в галузі політичної психології та концепції «постправди» повинні зосередитися на вивченні механізмів, що лежать в основі формування «постправди», а також на пошуку ефективних стратегій боротьби з помилковими заявами в політиці; необхідно також вивчити, як різні форми маніпуляцій

впливають на різні соціальні групи та їх довіру до політичних інститутів.

Ключові слова: «постправда», концепція, особистість, громадська думка, маніпуляції.

The article examines the concept of «post-truth» and how «post-truth» affects a person. The concept of «post-truth» is very relevant, as its influence on political processes in the world is becoming more and more visible. Information overload and social media create a unique environment in which facts and truths can be ignored in favor of distorted or false claims. The concept of «post-truth» is a relevant topic for scientific research, as it describes a situation where emotions and personal opinions are more important than facts and objective data when making decisions and forming public opinion. «Post-truth» manifests itself in modern politics by spreading false statements and manipulating public opinion.

The psychological mechanisms underlying «post-truth» include the tendency for people to confirm their ideas and distort facts, and to be influenced by emotions and subjective evaluations in decision-making. The influence of «post-truth» on public opinion and policy decisions can be important, especially in situations where low literacy or political passivity predispose people to believe false news.

To fight manipulation and false statements in politics, it is necessary to form and critical thinking of citizens, as well as to ensure access to reliable and objective information. It is also important to have an open dialogue between different social groups in order to reduce the influence of group prejudices on the formation of public opinion. Further research in the field of political psychology and the concept of «post-truth» should focus on studying the mechanisms underlying the formation of «post-truth», as well as on finding effective strategies to combat false statements in politics, it is also necessary to study how different forms of manipulation affect different social groups and their trust in political institutions.

Key words: «post-truth», concept, personality, public opinion, manipulation.

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.46.18>

Агарков О.А.

д.політ.н., професор,
професор кафедри психології
Дніпровський гуманітарний університет

Актуальність теми дослідження. Останніми роками концепція «постправди» набуває більш широкого поширення у зв'язку з низкою подій у світовій політиці, таких як українсько-російська війна, вибори США у 2016 р., Brexit. Це показує, що думки та емоції людей можуть впливати на рішення, навіть коли вони не ґрунтуються на фактах. Таким чином, розуміння впливу «постправди» на психологію є надзвичайно важливим. Концепція «постправди» має велику актуальність, оскільки її вплив на політичні процеси у світі стає усе більш помітним. Переповнення інформації та соціальних

медіа створює унікальне середовище, у якому факти та істини можна ігнорувати на користь спотворених або помилкових тверджень. Це може призвести до збільшення соціальної напруги та недовіри до політичних інститутів, що, своєю чергою, може загрожувати демократичним цінностям та правовій державі.

Отже, вивчення концепції «постправди» має не лише наукове, а й практичне значення для суспільства та держави. Розуміння механізмів, що лежать в основі «постправди», може допомогти розробити ефективні стратегії боротьби з маніпуляціями та помилковими твердженнями.

нями у політиці, а також посилити критичне мислення та усвідомлення у суспільстві. Окрім того, концепція «постправди» також має значну динаміку наукового розвитку, оскільки це є результатом багатьох років роботи вчених у галузі соціальної психології, політології та комунікацій. Дослідження у цій галузі показують, що «постправда» може бути ефективним інструментом для маніпулювання громадською думкою та формування політичних рішень і що розуміння цієї концепції може допомогти суспільству більш свідомо сприймати інформацію, яку вона отримує. Таким чином, вивчення концепції «постправди» має високу актуальність та наукове значення у сучасному світі й може допомогти подолати проблеми, пов'язані з поширенням спотвореної та помилкової інформації в політиці.

Проблемна ситуація. Сьогодні майже неможливо уникнути політичних дискусій та суперечностей, особливо у соціальних мережах, де публікації, засновані на постправді, можуть набути популярності та впливати на громадську думку. Це призводить до того, що політичні процеси стають усе більш нестабільними та непередбачуваними. Розуміння психологічних механізмів, що лежать в основі «постправди», може допомогти розробити ефективні стратегії боротьби з маніпуляцією та помилковими заявами в політиці.

Ступінь наукового розроблення. Концепція «постправди» була введена в науковий обіг у 2010-х роках і відтоді стала широко розповсюдженою в академічних колах. Провідні дослідники в галузі психології, такі як Ш. Бедер [2], М. Хорн [10, с. 703–712], Дж. Гайдт [6] та ін., провели низку досліджень щодо розуміння впливу «постправди» на політичні процеси та громадські думки.

Ш. Бедер вивчає вплив «постправди» на рішення виборців у контексті президентських виборів США у 2016 р. Дослідження показало, що деякі виборці схильні вірити у помилкові заяви та подробиці, навіть якщо вони надаються фактами, які виявляються протилежними [2]. М. Хорн також виявив, що люди, як правило, вибирають факти, які відповідають власним переконанням, а не тим, що базуються на наукових даних [10, с. 703–712].

Дж. Гайдт аналізує, чому люди, які раціонально мислять та вірять у певні моральні цінності, можуть мати різні погляди на політику та релігію. Науковець досліджує роль емоцій та моральної психології у формуванні наших переконань і стверджує, що вони грають набагато важливішу роль, аніж логіка та розуміння фактів. Він розглядає поняття «постправди», тобто ситуацію, коли люди формують свої погляди на основі емоцій та переконань, а не на основі фактів. Дослідник вважає, що це явище може призвести до віддалення від об'єктив-

ності та зниження якості дискусій у громадському просторі [6].

Концепція «постправди» є відносно новою концепцією у галузі психології і в останні роки здобула широке визнання в науковій спільноті. Кілька досліджень, присвячених розумінню цієї концепції, описані нижче. М. Генстков ураховує роль емоцій та досвіду у формуванні думок людей. Дослідник указує, що емоції можуть мати суттєвий вплив на те, як люди сприймають факти, і що це може призвести до припущень, заснованих на рішеннях на основі рішень [5, с. 75–99].

Х. Фаулер вивчає роль соціальних медіа у формуванні громадської думки та впливу цих платформ на поширення «постправди». Автор указує на необхідність глибшого розуміння того, як соціальні медіа впливають на наше розуміння фактів та думок [3, с. 1015–1025]. С. Левітський розглядає різні аспекти концепції «постправди», включаючи причини її виникнення, механізми розповсюдження та які дії можуть сприяти боротьбі з постправдою [11].

Е. Хендерсон аналізує, як «постправда» може впливати на результати виборів. Вона вказує, що помилкові новини та неправильна інформація можуть призвести до того, що виборці голосуватимуть не за тих кандидатів, які найкраще відповідають їхнім інтересам, а за тих, хто обіцяє те, що вони хочуть почути [9, с. 460–473].

Незважаючи на те що дослідження на тему постправди все ще є відносно новим явищем, воно демонструє важливість розуміння цього феномену для психології та соціального життя взагалі. Наприклад, у своєму дослідженні А. Хана показала, що люди можуть приймати політичні рішення на основі своїх емоцій, а не фактів [7, с. 176–191]. Ще одне дослідження, проведене Б. Мойерс та ін. [14, с. 362–372], показало, що люди, які мають сильні емоційні реакції на певні політичні події, як правило, уважають свої погляди правильними, незважаючи на протилежні докази. Таким чином, розуміння поняття «постправди» та її впливу на психологію може допомогти політикам та населенню у цілому приймати більш обґрунтовані рішення та уникнути помилкових переконань. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень щодо цієї концепції, вона все ще є новою і вимагає подальших досліджень.

Мета статті – проаналізувати концепцію «постправди» на особистість та виявити психологічні механізми, що лежать в основі «постправди».

Виходячи з мети дослідження, поставлено такі завдання:

1. провести аналіз теорій та досліджень, пов'язаних із концепцією «постправди»;
2. проаналізувати психологічні механізми, що лежать в основі «постправди»;

3. розглянути вплив «постправди» на громадську думку та політичні рішення;

4. описати можливі стратегії боротьби з маніпуляцією та помилковими твердженнями в політиці, які засновані на розумінні концепції «постправди».

Концепція «постправди» була введена в науковий обіг у 2010 р. у статті Д. Робертса в журналі «Економіст» [17]. Він описує ситуацію, коли емоції та особисті думки важливіші, ніж факти та об'єктивні дані щодо прийняття рішень та формування громадської думки. Термін «постправда» був вибраний терміном року в 2016 р. Оксфордським словником, який підтверджує важливість цієї концепції в сучасному суспільстві [16].

Було проведено багато досліджень у галузі психології, соціології та комунікацій, щоб зрозуміти механізми, що лежать в основі «постправди» та її впливу на громадську думку та політичні рішення. Наприклад, А. Ханна з колегами провели велике масштабне дослідження у США, Великобританії та Німеччині, щоб визначити чинники, що впливають на віру у помилкові новини. Вони виявили, що люди, схильні до політичної пасивності та низької громадської діяльності, найчастіше вірять у помилкові новини [7, с. 175–196].

Інші дослідження також звертають увагу на роль емоцій у формуванні «постправди». Деякі науковці у своїх працях довели, що емоційний стан людини може вплинути на те, як вона сприймає інформацію та які висновки вона робить із неї. Люди, які відчувають сильніші емоції, скоріше вірять в інформацію, яка відповідає їхньому емоційному стану [8, с. 1544–1563].

Також важливу роль у формуванні «постправди» відіграють соціальні чинники. Це може бути, наприклад, соціальна відповідність – схильність людей приймати поведінку та думки своєї соціальної групи. Окрім того, багато досліджень показують, що люди мають тенденцію до когнітивного економізму, тобто вони вважають за краще приймати рішення на основі меншої кількості інформації та використовувати стереотипи, а не проводити більш ретельний аналіз даних [12, с. 353–369].

Розуміння механізмів, що лежать в основі «постправди», може бути корисним для розроблення стратегій боротьби з маніпуляцією та помилковими твердженнями в політиці. Деякі із цих стратегій можуть включати підвищення інформаційної грамотності та критичного мислення серед населення, розвиток системи моніторингу інформації, а також збільшення прозорості соціальних медіа [13, с. 9–19].

Прояви «постправди» у сучасній політиці можна спостерігати на багатьох рівнях – від кампаній до формування міжнародних відносин. Типовим прикладом «постправди» у полі-

тиці є російсько-українська війна, коли в тому числі під впливом «постправди» Путіним було прийняте політичне рішення про початок повномасштабної війни проти України у 2014 р., яка продовжується і зараз, у 2023 р.

Одним із прикладів «постправди» є президентські вибори 2016 р. у США, де дезінформація та помилкові новини були широко поширеними. Дослідження показали, що більшість помилкових новин була пов'язана з кандидатом Дональдом Трампом і використовувалася для підвищення його популярності [8, с. 1544–1563].

Ще одним прикладом прояву «постправди» є Brexit. Під час кампанії за вихід Великобританії з Європейського Союзу було багато заяв та прогнозів, які згодом виявилися помилковими чи такими, які перебільшують певні факти. Наприклад, британський міністр фінансів Джордж Осборн попередив, що Brexit призведе до економічної кризи та втрати 500 тис робочих місць [1].

Інший приклад – вибори у США в 2020 р. Під час кампанії та після неї було багато заяв про шахрайство з голосуванням, незважаючи на те що не було виявлено суттєвих порушень закону [15]. Такі твердження можуть впливати на громадську думку та викликати невиправдані сумніви щодо законності виборів. Результатом цього став факт захоплення Капітолію у США в 2021 р. прихильниками Трампа. У всіх випадках можна спостерігати, як «постправда» може впливати на політичні процеси та рішення, засновані на емоціях та думках, а не на фактах та доказах. Це підкреслює важливість вивчення цієї концепції для розуміння сучасної політики.

Однією з головних причин появи «постправди» є сильний вплив емоцій на сприйняття інформації. Люди часто схильні вірити в те, що підтверджує їхні переконання та ідеї, а не в те, що може суперечити їм [12, с. 364]. Окрім того, наслідки соціальної відповідності та групового мислення відіграють важливу роль, що може призвести до прийняття помилкових тверджень як істинних, якщо вони повторюються у соціальному середовищі.

Це може статися через ефект когнітивного дисонансу, який виникає, коли нова інформація не відповідає існуючим переконанням. Щоб уникнути цього дисонансу, люди можуть відкинути нову інформацію та дотримуватися своїх старих переконань.

Окрім того, соціальна відповідність та групове мислення можуть призвести до прийняття помилкових тверджень як істинних, якщо вони повторюються у соціальному середовищі. Люди можуть підтримувати помилкові переконання, щоб відповідати очікуванням своєї соціальної групи, уникати конфліктів або просто отримати схвалення інших.

Ще одним чинником, який сприяє появі «постправди», є наявність когнітивних спотворень у мисленні людей. Наприклад, ефект упередженості, який передбачає, що люди, як правило, шукають та інтерпретують інформацію так, щоб вона підтверджувала їхні переконання, а не спростовувала їх. Це може призвести до того, що люди ігнорують факти, які суперечать їхнім переконанням, і вірять у помилкові заяви.

Таким чином, психологічні механізми, що лежать в основі «постправди», включають:

- вплив емоцій на сприйняття інформації. Емоційний стан може вплинути на те, як людина сприймає інформацію, стимулюючи її до того, що вона підтверджує свої існуючі переконання та ідеї, а не те, що може суперечити їм;

- вплив соціальної відповідності та групового мислення. Люди можуть сприймати помилкові твердження як правдиві, якщо вони повторюються в соціальному середовищі, де ці твердження стають частиною загальноприйнятої «істини»;

- вплив стереотипів та забобонів. Люди можуть включати прийняття інформації, яка відповідає їхнім стереотипам та забобонам, ігноруючи факти та дані, що суперечать цим переконанням;

- психологічну оборону. Люди можуть приймати помилкові твердження, щоб зберегти свою самооцінку або уникати незручних поглядів інших, що може призвести до зміцнення помилкових переконань;

- спотворення пам'яті. Люди можуть спотворити свою пам'ять, щоб підтвердити існуючі переконання, що може призвести до прийняття помилкових тверджень як справжніх.

Загалом психологічні механізми, що лежать в основі «постправди», пов'язані з тим, як люди сприймають, інтерпретують та пам'ятають інформацію на основі своїх уподобань, переконань та ідей, а не на фактах та даних. Розуміння цих механізмів може допомогти у боротьбі з маніпуляцією та помилковими твердженнями в політиці. Вплив «постправди» на громадську думку може бути суттєвим. Люди частіше вірять у помилкові твердження, які підтверджують їхні існуючі ідеї, ніж у правдиві дані, що суперечать цим ідеям. Це може призвести до формування негативного ставлення до певних груп людей або прийняття неправильних рішень у соціальній сфері, таких як політичні рішення. Це головний механізм впливу «постправди» на громадську думку та політичні рішення. Таким чином, «постправда» може мати суттєвий вплив на громадську думку та політичні рішення. Необхідно провести додаткові та глибші дослідження у цій галузі, щоб більш точно зрозуміти, як саме «постправда» впливає на людей та суспільство у цілому.

Проблема впливу «постправди» на громадську думку та політичні рішення є дуже актуальною і вимагає серйозного вивчення. У зв'язку з поширенням соціальних мереж та засобів масової інформації інформаційний потік став незрівнянно більшим, і багато людей стикаються з великою кількістю інформації, часто неточною та суперечливою. Один із головних впливів «постправди» на громадську думку – формування негативного ставлення до певних груп людей. Неправдиві твердження можуть створювати стереотипи, забобони та дискримінацію, які впливають на думку людей щодо цілих соціальних груп. Наприклад, поширення помилкової інформації про мігрантів може призвести до появи негативних стереотипів і до їх дискримінації в суспільстві.

Окрім того, «постправда» може вплинути на прийняття неправильних рішень у публічній сфері. Коли помилкова інформація дуже популярна, вона може стати ключовим аргументом у дебатах, міркуваннях та прийнятті рішень. Це може призвести до неправильних рішень, які не відповідатимуть реальності. Наприклад, якщо помилкова інформація про причини хвороби людей стане більш популярною, це може призвести до того, що уряд буде інвестувати в дослідження, які не мають наукової основи, тоді як фактичні причини будуть проігноровані.

Одним із можливих способів боротьби із впливом «постправди» може бути збільшення критичного мислення та інформування громадян, які зможуть проаналізувати інформацію та відокремити факти від помилкових тверджень. Важливо також підвищити рівень медіа та боротися з поширенням помилкових новин та маніпулятивної інформації.

Для політиків та державних органів також важливо усвідомлювати проблему «постправди» та розробити стратегії боротьби з маніпулятивними методами в політичній сфері. Це може включати підготовку політиків до критичного мислення та інформаційної грамотності, використання перевірених та надійних джерел інформації та проведення інформаційних кампаній, щоб запобігти поширенню помилкових тверджень. Загалом проблему «постправди» не слід ігнорувати, і необхідно розробити ефективні стратегії боротьби з нею. Це дасть змогу суспільству приймати більш розумні та свідомі рішення, а також захищати від маніпуляцій від тих, хто прагне використовувати неправдиву інформацію для досягнення своїх цілей.

Однією зі стратегій боротьби з маніпуляцією та помилковими твердженнями може бути підвищення інформаційної грамотності та критичного мислення серед населення. Цього можна досягти через освіту, підвищуючи усвідомлення громадськості про методи маніпулювання та підтвердження правдивості

інформації. Також може бути корисно створювати організації, які контролюватимуть інформацію та її прозорість. Наприклад, люди можуть навчитися розпізнавати помилкові новини, аналізувати джерела інформації та перевіряти факти.

Також може бути корисно створювати організації, які будуть контролювати та перевіряти інформацію. Ці організації можуть перевірити надійність заяв, що надходять від політиків та ЗМІ, та опублікувати результати свого дослідження для широкої громадськості. Це може допомогти людям сформуванню більш об'єктивну думку та приймати розумні рішення на основі фактів.

Також важливо створити прозорість у публічній сфері, наприклад відкрити доступ до інформації про фінансування політичних партій та кампаній, про ділові комунікації політиків та чиновників. Це може допомогти людям краще зрозуміти, хто фінансує політичні кампанії та як це може вплинути на політичні рішення.

Загалом боротьба з маніпуляцією та помилковими твердженнями в політиці вимагає інтегрованого підходу. Ключовим елементом є підвищення інформаційної грамотності та критичного мислення серед населення, а також створення організацій, які будуть контролювати прозорість фактів та прозорість у соціальній сфері.

Необхідність подальших досліджень у галузі психології та концепції «постправди» очевидна, оскільки це дасть змогу краще зрозуміти процеси, що лежать в основі формування громадської думки та прийняття політичних рішень. Деякі з можливих напрямів подальших досліджень у цій галузі можуть включати: вивчення соціальних та культурних чинників, що впливають на прийняття рішень та формування громадської думки, аналіз емоційних та когнітивних механізмів, що лежать в основі прийняття рішень та формування громадської думки, вивчення ефективності різних стратегій боротьби з маніпуляцією і помилковими заявами в політиці, вивчення зв'язку між психологією та реальними політичними рішеннями, аналіз ролі освіти та культури у формуванні критичного мислення та здатність відрізнити правдиву інформацію від помилкової.

Висновки. Концепція «постправди» є актуальною темою наукових досліджень, оскільки вона описує ситуацію, коли емоції та особисті думки важливіші, ніж факти та об'єктивні дані, під час прийняття рішень та формування громадської думки. «Постправда» проявляється у сучасній політиці шляхом розповсюдження помилкових тверджень та маніпуляцій із громадською думкою, що може призвести до непередбачуваних наслідків, включаючи загрози демократії та верховенству закону.

Психологічні механізми, що лежать в основі «постправди», включають тенденцію, коли люди підтверджують свої ідеї та спотворюють факти, а також схильні до впливу емоцій та суб'єктивних оцінок на прийняття рішень. Вплив «постправди» на громадську думку та політичні рішення може бути важливим, особливо в ситуаціях, коли низька грамотність чи політична пасивність сприяють вірі людей у помилкові новини.

Для боротьби з маніпуляцією та помилковими твердженнями в політиці необхідне формування критичного мислення громадян, а також забезпечення доступу до надійної та об'єктивної інформації. Важливо також вести відкритий діалог із різними соціальними групами, щоб зменшити вплив групових забобів на формування громадської думки. Подальші дослідження в галузі політичної психології та концепції «постправди» повинні зосередитися на вивченні механізмів, що лежать в основі формування «постправди», а також на пошуку ефективних стратегій боротьби з помилковими заявами в політиці; необхідно також вивчити, як різні форми маніпуляцій впливають на різні соціальні групи та їх довіру до політичних інститутів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. BBC News. Brexit could cost UK 500,000 jobs and £50bn by 2030, says George Osborne. URL: <https://www.bbc.com/news/business-36223570>.
2. Beder S. *Global Spin: The Corporate Assault on Environmentalism*. Scribe Publications, 2002. 287 p.
3. Fowler H. Post-Truth: A New Form of (Dis)information? *Journalism Practice*. 2018. Vol. 12. Issue 8. P. 1015–1025.
4. Gentzkow, M., & Shapiro, J.M. Ideological segregation online and offline. *The Quarterly Journal of Economics*. 2011. № 126(4). P. 1799–1839.
5. Gentzkow M. Strong Feelings, Weak Facts: The Psychological Politics of Post-Truth. *Political Psychology*. 2017. Vol. 38. Issue S1. P. 75–99.
6. Haidt J. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. Vintage Books, 2012. 448 p.
7. Hanna, A., Newman, B.J., Schwarz, N., & Presser, S. Divergent Consequences of Success and Failure in Public Opinion Polls. *Political Behavior*. 2019. № 41(1). P. 175–196. DOI: 10.1007/s11109-018-9477-2.
8. Han, H., Johnson, B.K., & Jang, J. Understanding the cognitive and motivational underpinnings of political fake news sharing on social media. *New Media & Society*. 2019. № 21(7). P. 1544–1563.
9. Henderson A. Post-Truth and Its Impact on Elections. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. 2018. Vol. 28. Issue 4. P. 460–473.
10. Horne M. and Rosenthal A.J. Post-Truth Politics and the Social Sciences. *European Journal of Political Research*. 2017. Vol. 56. № 3. P. 703–712.
11. Levitsky S. *Post-Truth: How Bullshit Conquered the World*. Biteback Publishing, 2017. 160 p.

12. Lewandowsky, S., Ecker, U.K.H., & Cook, J. Beyond misinformation: Understanding and coping with the «post-truth» era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2017. № 6(4). P. 353–369.
13. McIntyre, L. The Scientific Attitude in the Post-Truth Age. *Journal of Microbiology & Biology Education*. 2019. № 20(2). P. 9–19.
14. Moyers, B., Han, H., & Knoll, M.A.Z. Beliefs about the news and knowledge of current events: A test of the «epistemic elite» hypothesis. *Journalism*. 2019. № 20(3). P. 362–372. DOI: 10.1177/1464884918767252.
15. New York Times. The Times Called Officials in Every State: No Evidence of Voter Fraud. <https://www.nytimes.com/2020/11/10/us/politics/voting-fraud.html>.
16. Oxford Dictionaries. 2016. Word of the Year 2016 is... post-truth. URL: <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016-post-truth/>.
17. Roberts, D. The truth is losing. *The Economist*. 2010. № 395(8681). P. 19–22.